

**CZY KAZIMIERZ WIELKI BYŁ WYSOKI?
WIELKOŚĆ HISTORYCZNA WŁADCY JAKO WYZNACZNIK
JEGO SZACOWANEGO WZROSTU**

Piotr Sorokowski, Agnieszka Sabiniewicz, Irmina Rusicka, Agnieszka Niemczyk,
Uniwersytet Wrocławski,
Pl. Uniwersytecki 1, 50-137 Wrocław

STRESZCZENIE

W prezentowanych badaniach sprawdzono, czy na ocenę wzrostu władcy może wpływać informacja o jego „historycznej wielkości”. W eksperymencie I manipulowano sukcesami, które osiągnął Baure (panujący w Egipcie około 2500 lat p.n.e.), i uzyskano 10 cm różnicy w ocenie wzrostu „sprawnego” i „nieudolnego” władcy. W eksperymencie II porównano szacowany wzrost najbardziej cenionych i najgorszych polskich królów: „wielkich” badani uważali za istotnie wyższych od przedstawianych jako nieudolni. Wyniki te sugerują, że osoby sprawujące władzę są spostrzegane jako wyższe, ale tylko gdy rządzą dobrze.

Słowa kluczowe: wzrost, polscy królowie, status społeczny

Was Kazimierz Wielki tall? Historical significance of the sovereign as a determinant of his estimated stature

ABSTRACT

In presented study it was shown that the estimated height of the rulers might be influenced by their 'historical greatness'. In Study I (N=63) the successes achieved by Baure (Egyptian ruler about 4500 years ago) were manipulated and difference of 10 cm was obtained between the assessments of 'skilful' and 'incompetent' ruler. In Study II (N=153) the estimated height of the most respectful and the worst Polish kings were compared. In the raters' assessment, 'great' Polish kings were taller than the worst. Results suggest, that powerful people are perceived as taller than in reality, but only when their rules are assessed positively.

Key words: height, Polish kings, social status

WSTĘP

W naukach społecznych wzrost jest rozpatrywany przede wszystkim jako jeden z podstawowych wyznaczników atrakcyjności fizycznej mężczyzny¹. Potwierdzają to zarówno wyniki badań eksperymentalnych², jak i analizy ogłoszeń towarzyskich³. Kobiety preferują mężczyzn nieco wyższych niż one same⁴. Znacznie częściej wysocy mężczyźni są pożądanymi kandydatami na narzeczonych lub mężów⁵.

Preferencja kobiet wobec wysokich mężczyzn szczególnie uwidacznia się w płodnym okresie cyklu miesięczkowego⁶. Wysocy (czyli atrakcyjni) mężczyźni mają więcej partnerek seksualnych⁷, a w związku z tym więcej potomków⁸. Trafnym

1 C. Pierce, *Body height and romantic attraction: A meta-analytic test of the male-taller norm*, "Social Behavior and Personality" 1996, vol. 24, s. 143-149.

2 W. Hensley, *Height as a basis for interpersonal attraction*, "Adolescence" 1994, vol. 29, s. 469-474; 2. J. Shepperd, A. Strathman, *Attractiveness and height: The role of stature in dating preference, frequency of dating and perceptions of attractiveness*, "Personality and Social Psychology Bulletin" 1989, vol. 15, s. 617-627.

3 M. Lynn, B. Shurgot, *Responses to lonely hearts advertisements: Effects of reported physical attractiveness, physique, and coloration*, "Personality and Social Psychology Bulletin" 1984, vol. 10, s. 349-357.

4 J. Gillis, W. Avis, *The male-taller norm in mate selection*, "Personality and Social Psychology Bulletin" 1980, vol. 6, s. 396-401.

5 B. Ellis, *The evolution of sexual attraction: Evaluative mechanisms in women*, [w:] J. Barkow, L. Comides, J. Tobby (red.), *The adapted mind*, New York-Oxford 1992, s. 267-288.

6 B. Pawłowski, G. Jasieńska, *Women's preferences for sexual dimorphism in height depend on menstrual cycle phase and expected duration of relationship*, "Biological Psychology" 2005, vol. 70, s. 38-43.

7 J. Cawley, K. Joyner, J. Sobal, *Size matters: The influence of adolescents' weight and height on dating and sex*, "Rationality and Society" 2006, vol. 18, s. 67-94.

8 B. Pawłowski, R. Dunbar, A. Lipowicz, *Tall men have more reproductive success*, "Nature" 2000, vol. 403, s. 156.

podsumowaniem preferencji kobiet, związanych m.in. ze wzrostem mężczyzny oraz możliwościami zapewnienia fizycznej ochrony, są słowa psychologa ewolucyjnego, Nigela Barbera: „Właściwości budowy fizycznej mężczyzny, takie jak wysoki wzrost, duża szerokość ramion, rozwinięte mięśnie klatki piersiowej, są atrakcyjne seksualnie dla kobiet i budzą respekt innych mężczyzn”⁹.

A zatem przynajmniej w krajach zachodnich wzrost jest wyjątkowo istotnym wyznacznikiem atrakcyjności mężczyzny. Prawdopodobnie dzieje się tak ze względu na korzyści dla kobiety wynikające ze sprawności fizycznej i możliwości obronnych partnera o wysokim wzroście¹⁰. Jak sądzą badacze Linda A. Jackson i Kelly S. Ervin, atrakcyjność wysokich mężczyzn może wynikać także ze stereotypowego łączenia wysokiego wzrostu z tak pożądanym przez kobiety wysokim statusem społecznym mężczyzny¹¹. Co istotne, także w rzeczywistości wzrost jest bardzo dobrym wskaźnikiem tego statusu¹². Przeciętny Amerykanin jest niższy o kilka centymetrów od amerykańskiego profesora¹³ czy też szefa dużej amerykańskiej firmy¹⁴. Przypuszczalnie dlatego wyżsi ludzie mają też wyższe zarobki¹⁵.

Sądzi się, że związek wzrostu z osiągnięciami zawodowymi wynika z tego, jak spostrzegane są cechy osobowościowe i sprawnościowe osób wysokich. Wyniki badań wykazują, że osoby wyższe uznaje się za zdolniejsze i bardziej kompetentne¹⁶, skuteczniejsze¹⁷, bardziej dominujące nad grupą¹⁸, bardziej zdyscyplinowane i posiadające wyższe morale¹⁹ czy też bardziej przekonujące²⁰. Z kolei osoby niskie są oceniane źle, przeciętnie²¹ lub, jak stwierdza Andrzej Szmajke²², nie przypisuje się im żadnych charakterystycznych cech i właściwości psychicznych. Tylko część z powyższych wyników została potwierdzona w badaniach Iuvii Melamed²³, która sprawdziła korelację pomiędzy wzrostem badanych a ich wynikami w testach osobowości. Zgodnie z nimi wyżsi mężczyźni są bardziej niezależni, dominujący i podejrzliwi (na tej ostatniej skali wyższe wyniki uzyskiwały także wysokie kobiety).

Dotychczas przytoczone badania wskazują na tendencję do opisywania osób o wysokim wzroście jako posiadających cechy i właściwości psychiczne charakterystyczne dla ludzi sukcesu. Następni badacze postanowili zmienić perspektywę. Michelle M. Duguid i Jack A. Goncalo zbadali, w jaki sposób postrzegają swój wzrost osoby, które pełnią role związane ze sprawowaniem władzy. Ich badania wykazały, że psychiczne doświadczanie władzy ma związek z oceną fizycznej wysokości własnego ciała. Osoby posiadające silne poczucie władzy postrzegają siebie jako wyższe, niż są w rzeczywistości²⁴. Takie wyniki pozwalają spojrzeć z nowej perspektywy na zależności występujące między fizycznym i psychicznym doświadczaniem władzy, a przy okazji rozwiązują zagadkę wysokich kłamek w drzwiach gabinetów prezesów i dyrektorów – każdemu z nich może wydawać się, że ma nieco więcej centymetrów niż w rzeczywistości.

WPLYW WZROSTU POLITYKA NA JEGO SZANSE WYBORCZE

Wydaje się więc bardzo prawdopodobne, iż charakterystyki mogą wpływać na preferencje wobec polityków o różnym wzroście. 23.09.1974 r. odbyła się debata telewizyjna Jimmy'ego Cartera i Geralda Forda – dwóch kandydatów bio-

9 N. Barber, *The evolutionary psychology of physical attractiveness: Sexual selection and human morphology*, "Ethology and Sociobiology" 1995, vol. 16, s. 395-424.

10 D. Buss, *Psychologia ewolucyjna*, Gdańsk 2011.

11 N. Barber, dz. cyt., s. 395-424.

12 T. Judge, D. Cable, *The effect of physical height on workplace success and income: preliminary test of a theoretical model*, "Journal of Applied Psychology" 2004, vol. 89, s. 428-441.

13 W. Hensley, *Height as a measure of success in academe*, "Journal of Human Behavior" 1993, vol. 30, s. 40-46.

14 I. Frieze, J. Olson, D. Good, *Perceived and actual discrimination in the salaries of male and female managers*, "Journal of Applied Social Psychology" 1990, vol. 20, s. 46-67.

15 Tamże s. 46-67 2. L. Jackson, K. Ervin, dz. cyt., s. 433-445.

16 W. Hensley, R. Cooper, *Height and occupational success: A review and critique*, "Psychological Reports" 1987, vol. 60, s. 843-849.

17 D. Kurtz, *Physical appearance and stature: Important variables in sales recruiting*, "Personnel Journal" 1969, vol. 48, s. 981-983.

18 L. Sharoni, *Height as a factor in the perception and evaluation of leader-follower dyads*, "Dissertation Abstracts International: Section B: The Sciences and Engineering" 2006, vol. 66, 4525; R. Stogdill, *Personal factors associated with leadership: A survey of the literature*, "Journal of Psychology" 1948, vol. 25, s. 35-71.

19 D. Lester, D. Sheehan, *Attitudes of supervisor toward short police officers*, "Psychological Reports" 1980, vol. 47, s. 462.

20 T. Young, L. French, *Height and perceived competence of U.S. presidents. Heights of U.S. presidents: A trend analysis for 1948-1996*, "Perceptual and Motor Skills" 1996, vol. 82, s. 1002.

21 L. Jackson, K. Ervin, dz. cyt., s. 433-445.

22 A. Szmajke, *Niski mężczyzna – człowiek bez właściwości? Rola informacji o wzroście w spostrzeganiu mężczyzn przez kobiety*, „Przegląd Psychologiczny” 1998, vol. 41, s. 181-195.

23 T. Melamed, *Correlates of physical features: Some gender differences*, "Personality and Individual Differences" 1994, vol. 17, s. 689-691.

24 M. Duguid, J. Goncalo, *Living large: The powerful overestimate their own height*, "Psychological Science" 2012, vol. 23(1), s. 36-40.

rażących udział w amerykańskich wyborach prezydenckich. Carter włożył buty na wysokim obcasie, ale nie wystarczyło to do zrównania się wzrostem z urzędującym prezydentem. Carter nie chciał przegrać tylko dlatego, że był o osiem i pół centymetra niższy od Forda. Po długich negocjacjach obie strony zgodziły się na „regułę klamerki od paska”. Mównica Forda sięgała pięć i pół centymetra powyżej jego klamerki, natomiast mównica Cartera trzy centymetry poniżej jego klamerki²⁵. Wydaje się, że obawy Cartera były zasadne. W XX w. obywatele USA biorący udział w wyborach prezydenckich zdecydowanie częściej wybierali wyższego kandydata (22 na 25 razy). A w wieku XX, do roku 1968, kiedy to Richard Nixon zwyciężył George’a McGoverna, niższemu kandydatowi nigdy nie udało się pokonać wyższego kontrkandydata²⁶. Warto jednak zaznaczyć, że dane te (cytowane i powtarzane wielokrotnie w innych źródłach) mogą być nie całkiem wiarygodne. Jeśli prawdziwe są informacje zamieszczone w Wikipedii²⁷, statystyka ta nie jest tak niekorzystna dla niższych kandydatów. W wyniku 46 wyborów prezydenckich (w których był możliwy do ustalenia wzrost obydwu kandydatów), wyższy kandydat wygrywał 27 razy, a niższy aż 17 razy (dwukrotnie kandydaci byli tego samego wzrostu). Ponadto, nieprawdziwa byłaby też informacja, że Richard Nixon był pierwszym niższym kandydatem na prezydenta, który wygrał wybory w XX w. Sytuacja taka miała miejsce też w 1904, 1908 i 1924 r. Mimo wszystko, istotnie więcej wyższych kandydatów wygrywało wybory prezydenckie w USA. Jest to szczególnie widoczne w XX w., prawdopodobnie w związku z tym, że dzięki mediom potencjalnym wyborcom łatwiej było porównać fizjonomię (także wzrost) kandydatów.

Również wyniki innych badań wykazały związek wzrostu polityka z jego szansami wyborczymi. Stewart McCann wykazał, że różnice we wzroście pomiędzy kandydatami korelowały z ilością głosów, z jaką wygrywał z konkurentem zwycięzca. Wysoki wzrost kandydata okazał się też być szczególnie istotny podczas niestabilnej sytuacji politycznej. Im bardziej zagrożeni czuli się amerykańscy wyborcy, tym wyższego kandydata wybierali²⁸.

Kilkadziesiąt lat temu Leonard Berkowitz wraz ze współpracownikami sprawdził podczas wyborów w Nowym Jorku, którzy z wyborców zamierzają oddać swój głos na wyższego Johna Lindley’a, a którzy na niższego Mario Procciano. Okazało się, iż większość wysokich badanych chciało głosować za wyższym kandydatem, natomiast wśród niskich wyborców te proporcje rozkładały się mniej więcej po połowie, co mogło przesądzić o zwycięstwie Lindley’a²⁹.

Podobne do powyższych badań, przeprowadził w Polsce Piotr Sorokowski. Wyniki pokazały, że w naszym kraju ludzie przeceniają wzrost polityków, których popierają, a zaniżają wzrost ich przeciwników politycznych. I co nawet bardziej interesujące, podczas wyborów prezydenckich w 2005 r. wraz ze zmieniającym się poparciem w sondażach zmieniał się spostrzegany przez badanych wzrost polityków³⁰.

Owa naturalna skłonność człowieka do kojarzenia pozytywnych cech i wartości z „górami”, a negatywnych z „dołami” jest zgodna z założeniami lingwistyki kognitywnej. W tym ujęciu metafora pojawia się na poziomie pojęć, czyli reprezentacji umysłowych (a nie, jak powszechnie się uważa, na poziomie języka). Oznacza to, że sformułowania typu „wasza wysokość”, „wysoki sędzia”, „pracownik wyższego szczebla”, „mieć wysokie morale”, „zajmować wysokie stanowisko”, mogą mieć swoje źródło w pierwotnym doświadczeniu świata przez człowieka. Metafory zatem mogą stanowić jeden z podstawowych środków poznania, a przez to odgrywać istotną rolę w budowaniu społecznej i politycznej rzeczywistości³¹.

Na podstawie przedstawionych badań można bez wątplenia stwierdzić, że wzrost rządzących wpływa na spostrzeganie ich w kategoriach pozytywnych cech i wartości, co determinuje również ich szanse wyborcze.

CELE BADAŃ WŁASNYCH

Wydaje się zatem, iż wysocy ludzie są postrzegani jako posiadający większą władzę, nadający się bardziej na „ważne stanowiska”. Jednak kilka kwestii dotyczących tego zagadnienia nadal pozostaje niejasnych. Po pierwsze, prawie wszystkie do tej pory zaprezentowane badania przeprowadzono w USA. W kontekście kilkuset badań ze wszystkich dziedzin psychologii, mówiących o różnicach międzykulturowych, w przypadku wielu nawet najprostszych mechanizmów psy-

25 T. Lis, *Jak to się robi w Ameryce*, Warszawa 2000.

26 N. Etcoff, *Przetrwaj najpiękniejsi*, Warszawa 2002.

27 http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_heights_of_United_States_presidential_candidates, 14.04.2008.

28 S. McCann, Stewart J. H., *Height, societal threat, and victory margin in presidential elections (1824-1992)*, „Psychological Reports” 2001, vol. 88, s. 741-742.

29 E. Hatfield, S. Sprecher, *Mirror, mirror... The importance of looks in everyday life*, Albany 1975.

30 P. Sorokowski, *Politicians' estimated height as an indicator of their popularity*, „European Journal of Social Psychology” 2010, vol. 40, s. 1302-1309.

31 G. Lakoff, M. Johnson, *Metafory w naszym życiu*, Warszawa 1988, s. 187.

chologicznych nie można wykluczyć, że prezentowana zależność jest typowa dla społeczeństwa amerykańskiego, a niekoniecznie sprawdza się w innych kulturach³².

Nie jest też jasne, czy istnieje zależność odwrotna od prezentowanej dotychczas w badaniach. Wiadomo, iż w opinii obserwatorów wysocy ludzie bardziej nadają się do sprawowania władzy. Warto zastanowić się jednak nad pytaniem: czy sprawowanie władzy wpływa na spostrzeganie wzrostu rządzącego? Taka hipoteza wydaje się być zgodna z opisywanym badaniem P. Sorokowskiego³³ oraz wynikami wielu badań przeprowadzonych przez psychologów społecznych. W części z nich pokazano, iż eksperymentalne podwyższenie statusu (na przykład manipulacja: student *vs.* młody uczony *vs.* profesor) wpływa na spostrzeganie wzrostu mężczyzny³⁴. Natomiast Jerome S. Bruner i Cecile C. Goodman wykazali, iż wartość spostrzeganej rzeczy może mieć związek z oceną jej wielkości. Na przykład monety są spostrzegane jako większe niż koła z tektury o identycznej średnicy³⁵.

Otwartym pozostaje też pytanie, jak sposób i jakość rządzenia wpływają na ocenę wzrostu człowieka (jest mało prawdopodobne, aby w każdych warunkach informacja o władzy i wysokim statusie człowieka zwiększała jego spostrzegany wzrost). Harold Kassirjan wykazał, że ocena wzrostu kandydata jest zależna od sympatii politycznych badanych³⁶. Sugerowałoby to, że osiągnięte sukcesy lub porażki w okresie rządów danego polityka (czy też monarchy, w bardziej odległych nam czasach), mogłyby wpływać na ocenę jego wzrostu.

Podsumowując, celem prezentowanych badań jest weryfikacja następujących hipotez:

a) sprawowanie władzy wpływa na spostrzeganie wzrostu rządzącego.

b) sposób i jakość rządzenia wpływają na ocenę wzrostu rządzącego.

METODA I REZULTATY

2.1. Eksperyment I. Celem tego eksperymentu była weryfikacja postawionych hipotez badawczych oraz sprawdzenie, czy prezentowana zależność „wzrost-władza” jest typowa jedynie dla społeczeństwa amerykańskiego.

2.1.1 Osoby badane. Badanymi byli uczniowie kilku trzecich klas Liceum Ogólnokształcącego „Carolinum” w Nysie. W grupie tej były 32 kobiety i 31 mężczyzn. Eksperyment przeprowadzono podczas lekcji historii.

2.1.2 Procedura i manipulacja zmiennymi niezależnymi. Uczniowie zostali losowo przydzieleni do jednej z trzech grup eksperymentalnych (każdy uczeń bez względu na klasę miał szansę dostania się do jednej z grup). Badani z dwóch pierwszych grup otrzymali informację o postaci, która brzmiała następująco: „Baure (inne prawdopodobne imiona: Baefre, Bafre, Biures) był władcą Egiptu około 2500 lat p.n.e. Wywodził się on z IV dynastii, która panowała w Egipcie za czasów Starego Państwa. Był synem Dzedefre i jego żony Chentetki. Żoną jego była Meresanch II.” Podczas gdy pierwsza grupa eksperymentalna mogła przeczytać, że: „Według powszechnej opinii był to słaby i nieudolny władca, mocno ograniczony pod względem rządzenia przez swoich doradców. Swoimi decyzjami Baure doprowadził kraj do dużego kryzysu.” Druga grupa eksperymentalna otrzymała informację o treści: „Według powszechnej opinii był to doskonały i sprawny władca, który szybko uwolnił się spod kontroli swoich doradców. Swoimi decyzjami Baure doprowadził kraj do rozkwitu i prosperity”.

Badani z grupy kontrolnej otrzymali opis przeciętnego mieszkańca Starożytnego Egiptu: „Baure (inne prawdopodobne imiona: Baefre, Bafre, Biures) żył w Egipcie około 2500 lat p.n.e. Był synem Dzedefre i jego żony Chentetki. Żoną jego była Meresanch. Baure był rzemieślnikiem, jednym z wielu przeciętnych mieszkańców Starożytnego Egiptu”.

2.1.3 Pomiar zmiennych zależnych. Badani mieli za zadanie opisać w kilku zdaniach wygląd zewnętrzny panującego w Egipcie władcy Baure lub też przeciętnego mieszkańca Egiptu z tamtych czasów (grupa kontrolna). Ponadto każdy z badanych musiał wypełnić tabelę, do której wpisywał wzrost, wagę i kolor oczu opisywanego faraona. W dalszej analizie brano pod uwagę dane, które dotyczyły wzrostu opisywanych postaci. Ogólny opis wyglądu, waga i kolor oczu były pytaniami buforowymi, które miały za zadanie utrudnić badanym domyślenie się, jaki był cel badań.

2.1.4 Wyniki i dyskusja. Przeprowadzona analiza wariancji w układzie 3 (prezentowana postać: dobry władca - zły władca - mieszkaniec) x 2 (płeć badanych: mężczyzna-kobieta) wykazała istotność efektu głównego „prezentowana po-

32 D. Matsumoto, L. Juang, *Psychologia międzykulturowa*, Gdańsk 2004.

33 P. Sorokowski, dz. cyt. s. 1302-1309.

34 E. Rump, Eric, P. Delin, *Differential accuracy in the status-height phenomenon and an experimenter effect*, “Journal of Personality and Social Psychology” 1973, vol. 28, s. 343-347.; P. Wilson, *Perceptual distortion of height as a function of ascribed academic status*, “Journal of Social Psychology” 1968, vol. 74, s. 97-102.

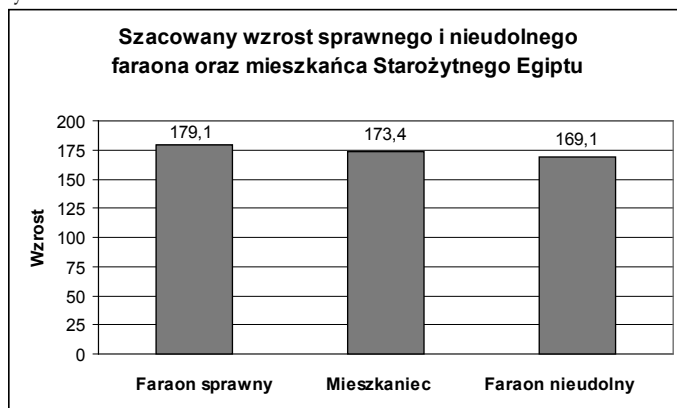
35 J. Bruner, C. Goodman, *Value and need as organizing factors in perception*, “Journal of Abnormal and Social Psychology” 1947, vol. 42, s. 33-44.

36 H. Kassirjan, *Voting intentions and political perception*, “Journal of Psychology” 1963, vol. 56, s. 85-88.

stać"; $F(2, 57)=6,9, p<0,003, \eta^2=0,19$. W obrębie tego efektu głównego obliczono średnie wartości dla grup, które wyniosły odpowiednio: 179,1 (faraon sprawny), 173,4 (zwykły mieszkaniec) i 169,1 (faraon nieudolny). Średnia wzrostu lepszego władcy była istotnie wyższa od zwykłego mieszkańca i nieudolnego władcy (testy *post hoc*).

Nie uzyskano efektu głównego „płeć badanych”; $F(1, 57)=0,03, p=0,9, \eta^2<0,01$, a także efektu interakcyjnego „prezentowana postać” x „płeć badanych”; $F(2, 57)=0,1, p=0,9, \eta^2<0,01$.

Ryc. 1

Prezentowany wynik wstępnie potwierdził obydwie postawione hipotezy. Faraon został oceniony przez badanych jako wyższy od zwykłego obywatela, ale tylko w przypadku opisanego dokonania w pozytywny sposób.

2.2 Eksperyment II. Eksperyment ten został przeprowadzony w celu potwierdzenia wyników eksperymentu I Sprawdzone też, czy uzyskany efekt jest na tyle istotny, aby mógł wpłynąć na spostrzeżenie wzrostu realnych postaci (królów Polski), o których fizjonomii każdy z badanych ma jakieś wstępne wyobrażenie.

2.2.1 Osoby badane. Badanymi byli studenci w wieku od 20 do 52 lat (dzienni i zaoczni) kilku wrocławskich uczelni. W grupie badanych było 79 kobiet i 74 mężczyzn.

2.2.2 Procedura i manipulacja zmiennymi niezależnymi. Badanym zaprezentowano listę czterech najlepszych (Bolesław Chrobry, Kazimierz Wielki, Władysław Jagiełło, Jan III Sobieski) i czterech najgorszych (Mieszko II, August II, Michał Korybut Wiśniowiecki, August III) królów w historii Polski. Wyboru najlepszych i najgorszych monarchów dokonało 32 studentów różnych kierunków Uniwersytetu Wrocławskiego. Zostali oni poproszeni o „wymienienie czterech polskich królów, którzy twoim zdaniem są najlepiej i najgorzej oceniani przez współczesnych Polaków”. W grupie kontrolnej badanym podano jedynie przydomki wymienionych królów, natomiast w grupie eksperymentalnej badanym zaprezentowano krótki opis osiągnięć najlepszych królów i niepowodzeń najgorszych królów. Badanym grupom studentów przydomki królów (lub przydomki wraz z krótkim opisem) były odczytywane w kolejności losowej.

2.2.3 Pomiar zmiennych zależnych. Zarówno w grupie kontrolnej, jak i eksperymentalnej badani mieli za zadanie ocenić kolor oczu, kolor i długość włosów oraz wzrost ośmiu polskich królów. Podobnie jak w Eksperymentie I kolor oczu i długość włosów były pytaniami buforowymi.

2.2.4 Wyniki i dyskusja. Aby prezentacja wyników była bardziej przejrzysta, porównano średni wzrost czterech najlepszych monarchów ze średnim wzrostem czterech najgorszych polskich władców. W tym celu przeprowadzono analizę wariancji w układzie 2 (rodzaj władcy: władcy dobrzy – władcy źli) x 2 (płeć badanych: mężczyzna – kobieta) x 2 (grupa kontrolna – grupa eksperymentalna)

Jedynym istotnym efektem głównym okazał się „rodzaj władcy”; $F(1, 149)=29,3, p<0,0001, \eta^2=0,16$. W obrębie tego efektu głównego obliczono średnie wartości dla grup, które wyniosły odpowiednio 174 cm dla najlepszych władców i 170,9 cm dla najgorszych władców.

Nie uzyskano efektu głównego „płeć badanych”; $F(1, 149)=1,8, p=0,18, \eta^2=0,01$, a także, co ważne w kontekście prezentowanej analizy, efektu głównego „grupa eksperymentalna – grupa kontrolna”; $F(1, 149)=0,4, p=0,5, \eta^2<0,01$; oraz efektu

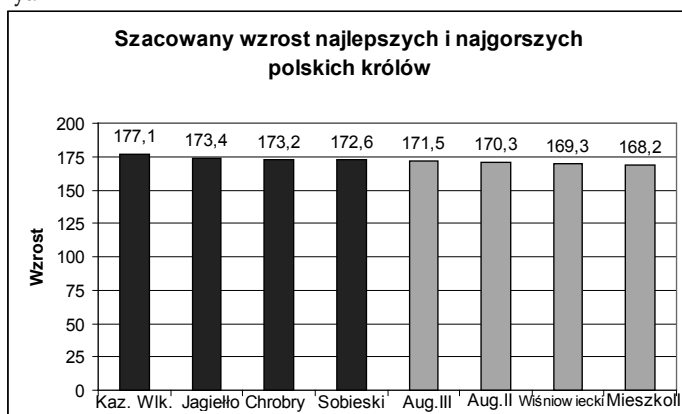
interakcyjnego „rodzaj władcy” x „grupa eksperymentalna – grup kontrolna”; $F(1, 149)=1,1, p=0,29, \eta^2=0,01$. Ponadto nie uzyskano także żadnych innych istotnych efektów interakcyjnych.

W związku z tym, że na uzyskany wynik mógł wpłynąć przydomek „Wielki”, który posiadał król Kazimierz, przeprowadzono jeszcze jedną analizę, nie uwzględniającą tego króla. Także w tym przypadku; $F(1, 149)=15,1, p<0,001, \eta^2=0,09$; „najwięksi” królowie byli w ocenie badanych istotnie wyżsi od najgorszych królów w naszej historii (173,1cm - 170,3cm).

Aby porównać wzrost poszczególnych władców, przeprowadzono osobne analizy dla grupy eksperymentalnej i kontrolnej (nie wydają się uzasadnione porównania wzrostu, na przykład Sobieskiego z grupy eksperymentalnej, w której badanym opisywano osiągnięcia króla, ze wzrostem na przykład Mieszka II z grupy kontrolnej, w której badanym nie opisano wyników jego rządzenia).

Przeprowadzona analiza wariancji w układzie 8 (rodzaj władcy) x 2 (płeć badanych: mężczyzna-kobieta) dla grupy eksperymentalnej wykazała istotność efektu głównego „rodzaj władcy”; $F(7, 427)=7,9, p<0,0001, \eta^2=0,11$. W obrębie tego efektu głównego obliczono średnie wartości wzrostu dla poszczególnych władców, które wyniosły odpowiednio – Kazimierz Wielki – 177,1 cm, Jan III Sobieski – 172,6 cm, Władysław Jagiełło – 173,4 cm, Bolesław Chrobry – 173,2 cm, August III – 171,5 cm, August II – 170,3 cm, Michał Korybut Wiśniowiecki – 169,3 cm, Mieszko II – 168,2 cm. Analiza testów *post hoc* wykazała, że w ocenie badanych Kazimierz Wielki był istotnie wyższy od każdego innego króla, Jagiełło i Chrobry byli istotnie wyżsi od Wiśniowieckiego, Mieszka II i Augusta II; Sobieski był istotnie wyższy od Wiśniowieckiego i Mieszka II, a August III był istotnie wyższy od Mieszka II.

Ryc. 2

Nie uzyskano efektu głównego „płeć badanych”; $F(1, 61)=0,4, p=0,55, \eta^2<0,01$; oraz efektu interakcyjnego „rodzaj władcy” x „płeć badanych”; $F(7, 427)=1,1, p=0,37, \eta^2=0,02$.

Podobną analizę przeprowadzono dla grupy kontrolnej. Analiza wariancji w układzie 8 (rodzaj władcy) x 2 (płeć badanych: mężczyzna-kobieta) wykazała istotność efektu głównego „rodzaj władcy”; $F(7, 616)=5,1, p=0,0001, \eta^2=0,06$ (jednak przy bardzo niskiej sile prezentowanego efektu). W obrębie tego efektu głównego obliczono średnie wartości wzrostu dla poszczególnych władców, które wyniosły odpowiednio – Kazimierz Wielki – 176,1 cm, Jan III Sobieski – 173,4 cm, Bolesław Chrobry – 173,4 cm, Władysław Jagiełło – 173 cm, August III – 172,7 cm, August II – 171,7 cm, Michał Korybut Wiśniowiecki – 171,3 cm, Mieszko II – 169,9 cm. Analiza testów *post hoc* wykazała, iż w ocenie badanych Kazimierz Wielki był istotnie wyższy od każdego innego króla, natomiast Jagiełło, Chrobry, Sobieski i August III byli istotnie wyżsi od Mieszka II.

Nie uzyskano efektu głównego „płeć badanych”; $F(1, 88)=1,4, p=0,24, \eta^2=0,01$; oraz efektu interakcyjnego „rodzaj władcy” x „płeć badanych”; $F(7, 616)=0,07, p=0,99, \eta^2<0,01$.

W Eksperymentie II wykazano, że sposób i jakość rządzenia Polskich królów wpłynęła na ocenę ich wzrostu. Należy podkreślić, różnice w ocenie wzrostu prezentowanych królów były niewielkie. Różnice istotne statystycznie uzyskano przede wszystkim podczas porównania średniego wzrostu „dobrych” i „złych” władców.

DYSKUSJA

Prezentowane wyniki wstępnie potwierdziły obydwie postawione hipotezy. Sprawowanie władzy wpływa na spostrzegany wzrost człowieka. Władca okazał się być oceniany przez badanych jako wyższy od zwykłego obywatela, ale tylko wtedy, gdy był opisywany w pozytywny sposób i odniósł sukcesy w okresie swojego panowania. Także wyniki Eksperymentu II pokazują, że sposób i jakość rządzenia mogą wpłynąć na ocenę wzrostu rządzącego. Co prawda nie każdy „dobry” król jest spostrzegany jako wyższy od „złego” monarchy, jednak analiza średniego wzrostu najbardziej zasłużonych i najgorzej ocenianych królów polskich wykazała, iż ci pierwsi są oceniani jako istotnie wyżsi. Co więcej, podobne wyniki uzyskano także w analizie, w której nie uwzględniono króla Kazimierza Wielkiego, który z oczywistych względów mógł zaburzyć uzyskane wyniki.

Różnice pomiędzy dobrym a złym władcą były bardziej widoczne w Eksperymentcie I. Mogło to mieć związek z tym, że badani posiadali przed rozpoczęciem badania jakiś wizerunek ocenianego polskiego władcy, co w znacznym stopniu mogło ograniczyć ich skrajne oceny dotyczące jego wzrostu. Warto podkreślić jest jednak to, że mimo niewielkich różnic we wzroście pomiędzy „najlepszymi” i „najgorszymi” królami Polski, żaden z „najgorszych” nie został oceniony jako wyższy od jakiegokolwiek z „najlepszych” królów.

Mimo że w Eksperymentcie II nie uzyskano efektu głównego „grupa eksperymentalna – grupa kontrolna”, mamy prawo sądzić, iż wartościujące opisy poszczególnych królów polskich wpłynęły na sposób oceny ich wzrostu przez badanych. Siła uzyskanego efektu w grupie eksperymentalnej (z opisami) była prawie dwukrotnie wyższa niż grupie kontrolnej, gdzie podano tylko przydomek władcy ($\eta^2=0,06$ i $\eta^2=0,11$).

Podsumowując, prezentowane wyniki pozwalają nam sądzić, że nie tylko wzrost wpływa na spostrzeganie ludzi będących u władzy, ale także sprawowanie władzy ma wpływ na spostrzeganie ich wzrostu. Została więc potwierdzona zależność odwrotna do tej dobrze udokumentowanej w wielu innych badaniach. Co warto podkreślić, osiągnięte sukcesy zwiększają szacowany wzrost władcy, podczas gdy porażki negatywnie wpływają na ocenę jego wzrostu. Wydaje się, iż prezentowane badanie jest jednym z pierwszych, w których udokumentowano tego typu relację.

Odpowiedzi udzielane przez badanych były prawdopodobnie silnie związane ze schematem władcy jako osoby potężnej, także fizycznie. Schematy te mogły powstać u badanych na podstawie uogólnionej wiedzy, nabytej podczas styczności z egzemplarzami tego schematu (na przykład królów w filmach grają przeważnie wysocy aktorzy).

Warto również zauważyć, że samo pojęcie królewskości może być automatycznie kojarzone z takimi charakterystykami jak autorytet, potęga czy majestat. W połączeniu z wyjątkowymi dokonaniem władcy, mogą one przełożyć się na wyobrażenie o szczególnie korzystnych warunkach fizycznych, które zresztą królom były często przez kronikarzy przypisywane. Przykładowo znane są zapiski o wyjątkowej sile fizycznej Zygmunta I Starego z dynastii Jagiellonów, który łamał żelazne podkowy, napinał kuszę bez użycia lewara i potrafił przedrzeć talię kart³⁷. Także prezentowana w tym artykule zależność pomiędzy sprawowaniem władzy a wzrostem jest zgodna z przekazami historycznymi. Już w starożytnym Egipcie wzrost na malowidłach naściennych był wprost proporcjonalny do statusu prezentowanej na nich osoby. Także w średniowiecznej Polsce uważano, iż wygląd i budowa powinny odpowiadać godności postaci i jej miejscu w społeczeństwie³⁸. Przykładowo, Mistrz Wincenty zwracał uwagę na to, że władca powinien posiadać wzrost wyższy od przeciętnego³⁹. Polska nie jest w tym kontekście krajem wyjątkowym. Jak opisuje, William III umieszczał kołatki na drzwiach powyżej poziomu swoich oczu, aby odwiedzający uważali go za wyższego, niż był on w rzeczywistości⁴⁰. Zaś Ludwik XIV, który był niewielkiego wzrostu, rekompensował swoje braki noszeniem butów na wysokich obcasach, wielką peruką i szczególną dbałością o zachowanie wyprostowanej postawy, z głową wysoko podniesioną⁴¹.

Podobnie same zasady obowiązujące w obrzędowości monarchii absolutnej legitymizowały zależność między sprawowaniem władzy a wzrostem. Nakazywały jasno, aby król w kontaktach z poddanymi zachowywał odpowiednią postawę – stojąc na podwyższeniu lub siedząc na tronie (trony królewskie również często były umiejscowione wyżej, jak choćby bizantyjski „tron króla Salomona”, usytuowany na podporach czy jego pierwowzór, egipski Tron z Tell Moqdam⁴²). W tym samym czasie poddani mieli obniżać pozycję ciała poprzez pochylenie głowy czy nawet padnięcie na podłogę. Ta dyspro-

37 Z. Gloger, *Encyklopedia Staropolska Ilustrowana*, Warszawa 1900.

38 E. Rump, Eric, P. Delin, dz. cyt., s. 343-347.

39 T. Lalik, *Poczucie piękna*, [w:] Jerzy Dowiat (red.), *Kultura Polski średniowiecznej X-XIII wiek*, Warszawa 1985, s. 375-432.

40 N. Etkoff, dz. cyt.

41 P. Goubert, *Louis XIV and twenty million Frenchmen*, New York 1966.

42 G. Brett, *The Automata in the Byzantine Throne of Solomon*, „Speculum” 1954, vol. 29., s. 477-487.

porcja związana ze wzrostem miała legitymizować analogiczną dysproporcję władzy pomiędzy monarchą a poddanyymi⁴³.

Warto zauważyć, że powyższa zależność była wykorzystywana również w pośmiertnych wizerunkach wysoko ocenianych przez historię królów i przywódców, których przedstawiano często w pozycji stojącej lub jako jeźdźców na piedestałach. Ten zabieg utrwał wizerunek monarchy jako osoby górującej fizycznie nad poddanymi – przykładem może być pomnik Piotra Wielkiego w Petersburgu (13 m wysokości) i Moskwie (15 m wysokości), dokładnie opisany przez Bruce'a Granta⁴⁴, czy monument Abrahama Lincolna w Waszyngtonie (8.8 m wysokości wraz z piedestałem⁴⁵).

Pewnym ograniczeniem badań, w szczególności w kontekście eksperymentu II, jest fakt, iż nie możemy stwierdzić, czy najlepiej ocenieni przez historię królowie polscy faktycznie nie byli wyżsi od najniżej ocenianych królów. Hipoteza ta ma sens choćby w kontekście badań, w których wykazano, iż „najwięksi” prezydenci USA byli faktycznie wyżsi od swoich „najgorszych” konkurentów⁴⁶. Co prawda, źródła historyczne opisują prawdopodobny wygląd, a zatem także wzrost polskich monarchów. I tak Władysław Jagiełło „wzrostu był mizernego, twarzy ściągłej, chudej”⁴⁷, Jan III Sobieski „słusznego był wzrostu, pełnej twarzy, regularnej”⁴⁸, Bolesław Chrobry „był wielki i ciężki, że i na koniu ledwo mógł siedzieć”⁴⁹, a August II był „czerstwy, silny, wspaniałej postawy”⁵⁰. Jednak te i podobne anegdotyczne opisy nie pozwalają na ustalenie dokładnego lub choćby przybliżonego wzrostu polskich monarchów. Problem ten dotyczy przede wszystkim kilkunastu pierwszych Polskich władców, o których dość ogólną wiedzę czerpiemy jedynie z kilku zachowanych źródeł.

Podsumowując zaprezentowane wyniki, należy stwierdzić, iż osiągnięte sukcesy lub porażki w okresie rządów monarchy wpływają na ocenę jego wzrostu. A więc „wielki władca” jest też w ocenie ludzi wysokim człowiekiem. Jedynym Polskim królem, któremu nadano przydomek Wielki był Kazimierz III. Jednak Kazimierz Wielki nie był zbyt wysokim mężczyzną, choćby w związku z tym, że jego ojcem był człowiek wyjątkowo małej postury – Władysław Łokietek (a żadne źródła historyczne nie kwestionują jego ojcostwa i prawa Kazimierza Wielkiego do sukcesji). Król Kazimierz otrzymał przydomek „wielki”, ponieważ łączył „waleczność przodków ze sztuką dyplomacji i talentem wielkiego męża stanu”⁵¹. Być może nie bez znaczenia było też to, iż wydawał się on ówczesnie żyjącym Polakom nieco wyższy niż był w rzeczywistości.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Barber N., *The evolutionary psychology of physical attractiveness: Sexual selection and human morphology*, „Ethology and Sociobiology” 1995, vol. 16.
- [2] Brett, G. *The Automata in the Byzantine Throne of Solomon*, Speculum 1954, vol. 29.
- [3] Bruner J., Goodman C., *Value and need as organizing factors in perception*, „Journal of Abnormal and Social Psychology” 1947, vol. 42.
- [4] Buss D., *Psychologia ewolucyjna*, Gdańsk 2011.
- [5] Cawley J., Joyner K., Sobal J., *Size matters: The influence of adolescents' weight and height on dating and sex*, „Rationality and Society” 2006, vol. 18.
- [6] Coyer G. F., *Histoire De Jean Sobieski, Roi De Pologne*, Paris 1762.
- [7] Davies N., *Boże igrzysko. Historia Polski*, Kraków 1996.
- [8] Długosz J., *Roczniki czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego*, Warszawa 1701-1703/2009.
- [9] Duguid M., Goncalo J., *Living large: The powerful overestimate their own height*, „Psychological Science” 2012, vol. 23(1).
- [10] Ellis B., *The evolution of sexual attraction: Evaluative mechanisms in women*, [w:] J. Barkow, L. Comides, J. Tobby (red.), *The adapted mind*, New York – Oxford 1992.
- [11] Etcoff E., *Przetwarzają najpiękniejsi*, Warszawa 2002.
- [12] Frieze I., Olson J., Good D., *Perceived and actual discrimination in the salaries of male and female managers*, „Journal of Applied Social Psychology” 1990, vol. 20.
- [13] Gillis J., Avis W., *The male-taller norm in mate selection*, „Personality and Social Psychology Bulletin” 1980, vol. 6.
- [14] Gloger Z., *Encyklopedia Staropolska Ilustrowana*, Warszawa 1900.
- [15] Goubert P., *Louis XIV and twenty million Frenchmen*, New York 1966.
- [16] Grant B., *New Moscow monuments, or states of innocence*, „American Ethnologist” 2001, vol. 28.
- [17] Hatfield E., Sprecher S., *Mirror, mirror... The importance of looks in everyday life*, Albany 1975.
- [18] Hensley W., Cooper R., *Height and occupational success: A review and critique*, „Psychological Reports” 1987, vol. 60.

43 A. Rycman, *Rytuał jako sposób budowania rzeczywistości politycznej*, [w:] J. Wódz (red.), *Pomiędzy socjologią polityki a antropologią polityki*, Katowice 2009, s. 69-82.

44 B. Grant, *New Moscow monuments, or states of innocence*, „American Ethnologist” 2001, vol. 28, s. 332-362.

45 C. Thomas, *The Lincoln Memorial and American Life*, Princeton 2002.

46 P. Sommers, *Is presidential greatness related to height?*, „The College Mathematics Journal” 2002, vol. 33, s. 14-16. T. Young, L. French, dz. cyt., 1996, s. 1002.

47 J. Długosz, *Roczniki czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego*, Warszawa 1701-1703/2009.

48 G. F. Coyer, *Histoire De Jean Sobieski, Roi De Pologne*, Paryż 1762.

49 Nestor, *Powieść minionych lat*, Kraków 1968.

50 A. S. Naruszewicz, *Dziaryjusz podróży Jego Królewskiej Mości na sejm grodzieński*, Warszawa 1784/2008.

51 N. Davies, *Boże igrzysko. Historia Polski*, Kraków 1996.

- [19] Hensley W., *Height as a basis for interpersonal attraction*, "Adolescence" 1994, vol. 29.
- [20] Hensley W., *Height as a measure of success in academe* "Journal of Human Behavior" 1993, vol. 30.
- [21] Jackson L., Ervin K., *Height stereotypes of women and men: The liabilities of shortness for both sexes*, "Journal of Social Psychology" 1992, vol. 132.
- [22] Judge T., Cable D., *The effect of physical height on workplace success and income: preliminary test of a theoretical model*, "Journal of Applied Psychology" 2004, vol. 89.
- [23] Kassirjian H., *Voting intentions and political perception*, "Journal of Psychology" 1963, vol. 56.
- [24] Kurtz D., *Physical appearance and stature: Important variables in sales recruiting*, "Personnel Journal" 1969, vol. 48.
- [25] Lakoff G., Johnson M., *Metafory w naszym życiu*, Warszawa 1988.
- [26] Lalik L., *Poczucie piękna*, [w:] J. Dowiat (red.), *Kultura Polski średniowiecznej X-XIII wiek*, Warszawa 1985.
- [27] Lester D., Sheehan D., *Attitudes of supervisor toward short police officers*, "Psychological Reports" 1980, vol. 47.
- [28] Lis T., *Jak to się robi w Ameryce*, Warszawa 2000.
- [29] Lynn M., Shurgot B., *Responses to lonely hearts advertisements: Effects of reported physical attractiveness, physique, and coloration*, "Personality and Social Psychology Bulletin" 1984, vol. 10.
- [30] Matsumoto D., Juang L., *Psychologia międzykulturowa*, Gdańsk 2004.
- [31] McCann S., Stewart J., *Height, societal threat, and victory margin in presidential elections (1824-1992)*, "Psychological Reports" 2001, vol. 88.
- [32] Melamed T., *Correlates of physical features: Some gender differences*, "Personality and Individual Differences" 1994, vol. 17.
- [33] Naruszewicz, A. S., *Dziaryjusz podróży Jego Królewskiej Mości na sejm grodzieński*, Warszawa 1784/2008.
- [34] Nestor, *Powieść minionych lat*, Kraków 1968.
- [35] Pawłowski B., Dunbar R., Lipowicz A., *Tall men have more reproductive success*, "Nature" 2000, vol. 403.
- [36] Pawłowski B., Jasieńska B., *Women's preferences for sexual dimorphism in height depend on menstrual cycle phase and expected duration of relationship*, "Biological Psychology" 2005, vol. 70.
- [37] Pierce C., *Body height and romantic attraction: A meta-analytic test of the male-taller norm*, "Social Behavior and Personality" 1996, vol. 24.
- [38] Rump R., Delin P., *Differential accuracy in the status-height phenomenon and an experimenter effect*, "Journal of Personality and Social Psychology" 1973, vol. 28.
- [39] Rycman A., *Rytuał jako sposób budowania rzeczywistości politycznej*, [w:] J. Wódz (red.), *Pomiędzy socjologią polityki a antropologią polityki*, Katowice 2009, s. 69-82.
- [40] Sharoni L., *Height as a factor in the perception and evaluation of leader-follower dyads*, "Dissertation Abstracts International: Section B: The Sciences and Engineering" 2006, vol. 66, 4525.
- [41] Shepperd J., Strathman A., *Attractiveness and height: The role of stature in dating preference, frequency of dating and perceptions of attractiveness*, "Personality and Social Psychology Bulletin" 1989, vol. 15.
- [42] Sommers P., *Is presidential greatness related to height?*, "The College Mathematics Journal" 2002, vol. 33.
- [43] Sorokowski P., *Politicians' estimated height as an indicator of their popularity*, "European Journal of Social Psychology" 2010, vol. 40.
- [44] Stogdill R., *Personal factors associated with leadership: A survey of the literature*, "Journal of Psychology" 1948, vol. 25.
- [45] Szmajke A., *Niski mężczyzna – człowiek bez własności? Rola informacji o wzroście w spostrzeganiu mężczyzny przez kobiety*, „Przegląd Psychologiczny” 1998, vol. 41.
- [46] Thomas C., *The Lincoln Memorial and American Life*, Princeton 2002.
- [47] Wilson P., *Perceptual distortion of height as a function of ascribed academic status*, "Journal of Social Psychology" 1968, vol. 74.
- [48] Young T., French L., *Height and perceived competence of U.S. presidents. Heights of U.S. presidents: A trend analysis for 1948-1996*, "Perceptual and Motor Skills" 1996, vol. 82.
- NETOGRAFIA**
- [49] http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_heights_of_United_States_presidential_candidates, 31.07.2014.